

1933

Alexandre Pinyol dels Boy Scouts de Catalunya i Batista i Roca de la Germanor de Minyons de Muntanya s'unifiquen per reforçar l'escoltisme català.

1936

En esclatar la Guerra Civil espanyola, els Boy-Scouts de Catalunya es fan càrrec de diferents serveis de la Conselleria de Sanitat de Guerra i en Física i Esports de la Generalitat.

1937

Es forma el primer Consell General de la Germanor de Noies Guies de Catalunya. S'actua en el servei d'ajuda als refugiats a Sant Felip Neri, Barcelona i a la Molina.

1939

En finalitzar la guerra es van abolir els drets d'associar-se i van ser dissoltes totes les entitats excursionistes i culturals que acollien als agrupaments escoltes.

Escoltisme en temps de guerra

L'acció dels escoltes durant la Guerra Civil

Monogràfic 3

Monogràfic 3 · Escoltisme en temps de guerra

Introducció

La Guerra Civil espanyola va malmetre el projecte de l'escoltisme català. Després del seu exitós naixement el 1927 a mans de Josep Maria Batista i Roca amb la fundació dels Minyons de Muntanya i el 1932 de la Germanor de Noies Guies, els primers temps van ser d'expansió i constant creixement. El 1934 el president Francesc Macià posà sota patronatge de la Generalitat totes les associacions escoltes catalanes i, per la seva banda, l'escoltisme català va donar la

presidència d'honor al president de la Generalitat. Durant la guerra es va accentuar la dimensió de servei dels escoltes i les guies a la col·lectivitat; amb ajuda als refugiats, recollida i tramesa de paquets al front, defensa passiva, serveis d'antigasos, entre altres, deixant en segon terme la tasca educadora als nois i noies.

L'alçament militar, el diumenge 19 de juliol de 1936, sorpren-gués a moltes unitats al camp;

des d'aquell moment s'organitzaren servei d'ordre, assistència i, més endavant, serveis de sanitat, paquets de front, guarderies i biblioteques.

La tasca dels i les escoltes, doncs formà part de les nombroses mobilitzacions socials que van permetre tenir una reforç a la rereguarda, indispensable per aguantar els estralls que, inevitablement, van causar la guerra. Després del 1939, l'activitat es reprengué sota la il·legalitat.

Escoltisme en temps de guerra

Per Gemma Cots

Durant el primer terç del segle XX, a Catalunya es va iniciar el moviment escolta i guia i es va desenvolupar, paral·lelament, l'excursionisme i l'acampada. L'any 1927, a mans de Josep Maria Batista i Roca, va sorgir la primera institució escolta catalana, els Minyons de Muntanya. El 1928 va tenir lloc el primer campament general i es va crear el primer Consell General. El 1930 es celebraven els primers cursets d'escoltisme. El 1931 aparegué el primer fascicle tècnic de l'escoltisme. El 1932 es caracteritzà per un enfortiment dels organismes directius i es va organitzar la Germanor de Noies Escoltistes (després dita Germanor de Noies Guies). Un any més tard, els Minyons de Muntanya i els Guies Excursionistes unificaren el seu treball. El 1934 fruit d'una escissió d'un grup nombrós dels Exploradores, es va constituir legalment els denominats Boy Scouts de Catalunya i,

al mateix temps, totes aquestes institucions escoltes catalanes creades tant sols uns anys abans de l'esclat de la Guerra Civil, restaven des d'aquell any sota el patronatge de la Generalitat de Catalunya.

En aquell moment, doncs, a través d'aquestes organitzacions, l'escoltisme català havia aconseguit amb pocs anys un volum molt elevat i un creixement immillorable des de la seva aparició. Però, l'inici de la Guerra Civil espanyola, amb tots els seus desastres, injustícies, odis i inconvenients que sempre du aparellada una guerra interior, va representar, també per a l'escoltisme, el trencament de la normalitat de la vida quotidiana i l'establiment d'una sèrie de condicionants nous. Les activitats de les institucions catalanes d'escoltisme foren trasbalsades per la lluita civil.

“Per salvaguardar l’obra intensament catalanitzadora i educadora de les nostres joventuts que realitzen les organitzacions escoltistes a Catalunya (•••) a proposta del conseller de Cultura i d’acord amb el Consell Executiu. DECRETO: Són posades sota el patronatge de la Generalitat de Catalunya les associacions escoltistes catalanes (•••)”.

**Barcelona, 18 de setembre de 1934.
Lluís Companys**

Després dels fets del Sis d'Octubre, en els quals el president Lluís Companys va proclamar l'Estat Català dins de la República Federal Espanyola des del balcó del Palau de la Generalitat, el govern de la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA) va retirar el reconeixement que dos anys abans havia concedit a les associacions escoltes, tot i que el president Companys els renovà el patronatge el 1936.

A l'octubre d'aquell any, per les circumstàncies imperatives i difícils provocades per l'esclat de la guerra i a causa de la por a una unificació per decret de l'escoltisme català, els Boy Scouts de Catalunya d'Alexandre Pinyol i Llop i la Germanor de Minyons de Muntanya de Josep Maria Batista i Roca, es van unificar formant els Minyons de Muntanya-Boy Scouts de Catalunya, anomenada també Institució Catalana d'Escoltisme.

Els escoltes al servei de la Guerra Civil

El primer dia de l'alçament militar, el diumenge 19 de juliol de 1936, va sorprendre moltes unitats escoltes al camp. Des dels primers dies, alguns escoltes i guies, caps i dirigents van ingressar a l'escola d'oficials i es van incorporar al front per servir al país i, en tot moment, la seva actuació va merèixer l'estima dels companys d'armes i superiors. Batista i Roca i Alexandre Pinyol van ser enviats com a responsables de la delegació de la Generalitat a Madrid. Més endavant, Batista va ser destinat a Londres com a representant del president Companys.

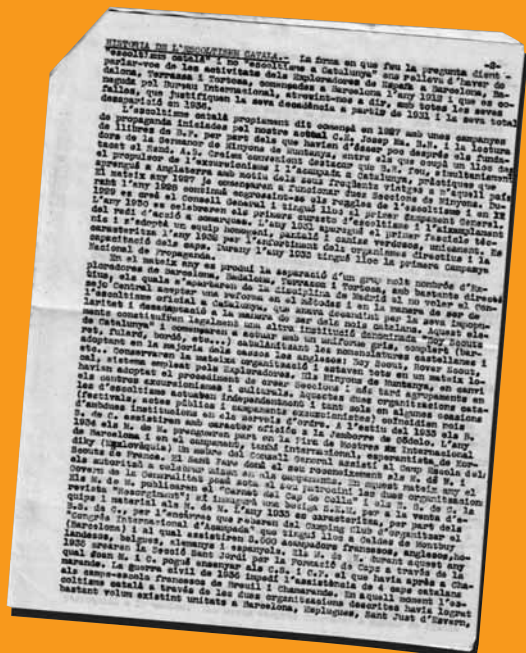
Situació actual de l'escoltisme català

Transcripció del document en data de 24 de maig de 1948, on s'explica la situació de l'escoltisme català.

Des de l'ocupació de Catalunya per les tropes del General Franco, no són permeses les organitzacions de joventut puix se'n creà una d'oficial anomenada 'Frente de Joventudes' i aquesta monopolitza totes les activitats públiques dels nois a través de les escoles i dels llocs de treball. Per tant, encara que no aparegués una disposició concreta dissolent la nostra Obra, no sols implícitament estem dissolts, sinó que, havent-nos estat concedit el nostre estat oficial pel Govern de la Generalitat, desaparegué aquest quan fou eliminat el nostre govern autònom.

portar ensenyes i distintius i després haver sofert un dels nostres locals la visita poc amistosa d'elements de la organització oficial, l'Escoltisme català ha hagut de permenèixer ocult. S'ha procurat, però, que els agrupaments, a base d'arregossar-se als centres parroquials, culturals o excursionistes, puguin, com a seccions infantils, excursionistes i inclús escoltistes, disfrutar de local i d'una lleugera capa de legalitat. Diem lleugera perquè no hem tingut ocasió de provar la seva solidesa puix, sortosament, cap dels nostres grups ha sofert una ambastida sèria.

El que resta completament amagat és el Consell i la relació jeràrquica entre aquest i els agrupaments. Públicament, doncs, hi ha a Catalunya grups de joves i nois d'una parròquia, d'un centre excursionista o d'un centre cultural que practiquen la vida a l'aire lliure, cosa per altra part molt generalitzada a casa nostra; cada diumenge surten de les capitals, Barcelona, sobre tot, molts nois i joves amb motxilla a l'esquena. Desgraciadament, algun grup no té lloc on arredossar-se i està sempre pendent que se'l molesti, puix com sabeu, no són permeses les reunions en domicilis particulars. D'altres grups o agrupaments (***) no han pogut reprendre l'activitat després del final de la guerra civil, per haver estat detinguts i empresonats alguns dels seus membres i permanèixer baix de la vigilància de la policia.

Reproducció del document

Privats doncs, d'actuar públicament i havent estat objecte de represàlies per part del citat Frente de Joventudes degut a manifestacions externes tals com el

Quan va esclatar la guerra civil, els escoltes individualment van començar a actuar prestant tot tipus de servei d'assistència, com ara l'atenció d'evacuats i refugiats, o actuant com a auxiliars. Col·lectivament es van organitzar a les ciutats i en diverses poblacions serveis d'ordre, assistència i transmissions civils i, més endavant, determinats serveis de sanitat, paquets per al front, guarderies i biblioteques. Concretament, els Boy-Scouts de Catalunya es van fer càrrec de diferents serveis de la Conselleria de Sanitat de Guerra i després de formar-se el primer Consell General de la Germanor de Noies Guies de Catalunya, aquestes van actuar en el Servei d'Ajuda als Refugiats a Sant Felip Neri, Barcelona i la Molina.

Una de les campanyes que va deixar una petja més profunda va ser la de propaganda cultural al front. Per a aquests serveis disposaven d'un camió que podia fer d'impremta i de reproductor de cinema, obsequi dels escriptors soviètics i francesos als catalans. També, en coordinació amb el Servei de Correus per a la tramesa de correspondència i paquets postals, diàriament s'enviava al front un camió de deu tones amb les edicions que es feien expressament per als soldats catalans.

Segell utilitzat per estampar els enviaments de llibres, revistes, encàrrecs i paquets per al front des del Servei dels Boy-Scouts de Catalunya.

Paquet postal enviat per als Boy Scouts de Catalunya al front de Sariñena (Osca) a través del Servei d'Informació i Propaganda.

Els Boy-Scouts de Catalunya organitzaven sovint campaments provisionals a la Plaça de Catalunya de Barcelona per recollir llibres i publicacions, per tal de ser enviats al front.

Paradeta dels Boy-Scouts de Catalunya a la Plaça de Catalunya de Barcelona per recollir llibres per als hospitals del Front.

Camió sanitari davant de l'oficina central del Consell de Sanitat de Guerra de la Generalitat de Catalunya, a Barcelona. (Arxiu ANC)

Algunes de les funcions del Consell de Sanitat era la preparació de material sanitari per portar al front, l'arranjament de camions sanitaris del Servei de Transfusió perquè la gent donés sang per als combatents republicans o la preparació de motxilles per carregar-les als camions que eren destinats al front dels republicans.

Membres de la Creu Roja organitzant les farmacioles per al Consell de Sanitat.

Les Milícies Pirinenques

Membres de grups del món esportiu, com la Unió Excursionista de Catalunya, els Boy Scouts de Catalunya i entitats amb l'Ateneu Enciclopèdic Popular, el CADCI, el grup de Rafael de Casanova, la Palestra, el FNEC i alguns membres d'Estat Català i Nosaltres Sols, van formar espontàniament, just en iniciar-se la Guerra Civil, una unitat militar sorgida de les Milícies Alpines (del Regiment Pirinenc Número 1 de Catalunya).

Les Milícies Alpines s'oferiren al Comitè de Milícies Antifeixistes per cobrir el front nord d'Aragó (agost del 1936), però, per la difícil muntanyositat de la zona, van ser posades a les ordres de l'oficial de complement Josep Maria Benet i de Caparà (amb el grau de comandant) i del capità Carles Balaguer.

La unitat va ser rebatejada amb el nom de Milícies Pirinenques. Poc després, reberen l'ordre d'organitzar-se segons el sistema militar tradicional (setembre del 1936); la unitat va restar sota la dependència directa de la Generalitat de Catalunya.

De les seves missions pels Pirineus destaquen els atacs a les forces del Cojo de Màlaga. Després dels fets de maig, les Milícies Pirinenques van ser incorporades a l'Exèrcit Popular i van convertir-se en la base de la militarització de les Brigades 72, 130 i 102, que formaren la Divisió 43, que ha esdevingut cèlebre, com tantes d'altres, en restar tres mesos isolada a l'anomenada bossa de Bielsa (març-juny del 1938).

Recepció de Lluís Companys als Minyons de Muntanya - Boy Scouts de Catalunya

Lluís Companys, president de la Generalitat de Catalunya, rep als Minyons de Muntanya - Boy Scouts de Catalunya qui li manifesten la seva adhesió a la causa republicana. El grup ve presidit per Alexandre Piñol i el cap Josep Maria Batista i Roca Palau de la Generalitat de Catalunya. 24 de gener de 1937.

(Josep Maria Sagarra i Plana, ANC)

Associacionisme o mort

El vell lema de les classes populars de Barcelona, durant el segle XIX, “Associacionisme o mort”, va prendre un sentit fatalment literal durant els bombardeigs de Barcelona. En el temps que va del primer bombardeig del 13 de febrer de 1937 a la constitució de la Junta de Defensa Passiva de Barcelona l'agost del 1937, és també el temps de la màxima construcció de refugis a la

ciutat. Va ser la capacitat d'organització de la ciutadania la veritable clau de volta de la seva construcció. Per poder tirar endavant un tasca tant ambiciosa com la construcció de refugis per als veïns dels barris, les associacions creades per organitzar balls, festes, dinars col·lectius, activitats esportives, familiars, etc. modificaren les seves finalitats, establien els criteris generals

per aplicar als treballs col·lectius i s'iniciava l'obra amb la participació majoritària de dones, infants i gent gran, que extreïen el material de les llambordes aixecades durant la defensa contra la revolta de l'estiu del 1936, les esglésies i els convents cremats i les mateixes cases enderrocades per l'efecte de les bombes enemigues.

Instantània dels atacs aeris que va patir Barcelona durant els primers mesos de 1937.

Tota aquesta transformació es va realitzar a partir d'un bagatge compartit, d'una experiència col·lectiva, aprofitant les estructures internes (president, secretari, adherits, etc.) i les formes de funcionament (distribució de treball, recaptació de diners, etc.) pròpies de l'associacionisme popular. Gràcies a la tradició associacionista del nostre país, ja tenim grups organitzats, no específicament per construir refugis, però sí per organitzar-se i saber quines són les funcions per a cada persona.

Tot plegat va poder servir per a una organització ràpida i eficaç, capaç de construir els 1200 refugis necessaris per protegir la població dels atacs que es van fer el 18, 19 i 20 d'aquest mes a Barcelona. Curiosament, les zones de major ritme constructiu van ser les barriades populars (Clot, Sant Martí, Poble Sec, Sants i Gràcia), que evidencia la importància de la tradició associativa d'aquests indrets. D'aquesta

manera, Catalunya es va defensar de la mort que queia del cel. Només a Barcelona s'hi van construir més de 1.200 refugis i arreu del Principat es calcula que se'n van fer més de 2.200. De tots ells, tan sols entre 100 i 200 es van construir sota la responsabilitat de la Generalitat i l'Ajuntament. La resta van ser fets a partir de la iniciativa popular. I encara podrien haver estat més.

Un cop acabava la construcció, la mateixa organització col·lectiva que l'havia fet possible establia les formes d'accés ordenat al refugi –per criteri d'edat i gènere–, quins eren els veïns que podien fer-ne ús de manera usual –tenint en compte que l'accés també havia de romandre obert per a les persones de trànsit en el moment del bombardeig–, els encarregats de mantenir l'ordre i el manteniment dels refugis i els usos i costums que s'haurien d'adoptar dins dels refugis.

"No vull menystenir la severitat del càstig que cau damunt nostre, però confio que els nostres ciutadans seran capaços de resistir, com va fer-ho el valent poble de Barcelona." Winston Churchill, 18 de juny de 1940

L'exhortació de Churchill als londinencs que encapçala aquestes ratlles no és altra cosa que el reconeixement d'una lluita titànica entre les bombes i la població civil organitzada. Una lluita que cal recordar amb orgull.

Instantània dels atacs aeris que va patir Barcelona durant els primers mesos de 1937.

La fi de la guerra

S'acabà la guerra a Catalunya el febrer de 1939. A França havien passat molts caps enquadrats a l'exèrcit de la república espanyola i molts escoltes havien estat fets presoners i portats als camps de concentració. Els que havien lluitat amb l'exèrcit vencedor (hi hagué alguns membres que degut a la persecució que van ser objecte les seves famílies, lluitaren amb el bàndol nacional), pogueren retornar a les seves llars. Ningú estava en condició, però, de començar a refer els agrupaments degut al terror dels primers temps. Tot seguit, es crearen les joventuts oficials i hauria estat temerari començar la vida clandestina.

Alexandre Pinyol va ser detingut, acusat de ser la "*cabeza visible de la organización masónico-separatista Boy Scouts*". Batista i Roca restà exiliat a Londres. Els incorporats a l'exèrcit van creuar la frontera. Els que van tenir més sort van poder marxar cap a Amèrica. Els altres, van quedar a França i en esclatar la Segona Guerra Mundial van ser deportats a Alemanya.

Van ser dissoltes totes les entitats excursionistes i culturals que allotjaven els diversos agrupaments. Per altra banda, els escoltes que restaven lliures tenien feina a cercar treball i refer la seva vida familiar.

L'any 1940 es van reprendre les sortides al camp però com a simples excursions fetes en petit grup i barrejats amb amics no escoltes. Del 40 al 45, va ser un període de progrés molt lent, però poc a poc es donaren passos importants fins que pocs anys més tards, dos dels agrupaments més històrics de la Germanor de Noies Guies, el Joan Maragall (nascut el 1931) i el Congesta (de l'any 1932) van reprendre les seves activitats. A partir d'aleshores, l'escoltisme revifà de la devallada i va començar a ser descobert per la joventut, tot i la clandestinitat de les seves activitats.

Una de les obsessions del nou règim va ser adoctrinar la joventut i oferir-li els nous valors del sistema totalitari. La religió, la vida a l'aire lliure i la relació entre companys, van ser integrats en la vida dels joves. Als campaments hi anaven nens, però principalment adolescents. Els nois i noies participaven en aquestes activitats per separat ja que la coeducació havia desaparegut de les escoles i de

les organitzacions que ja la havien posada en pràctica. L'organització que va agrupar més joves i adolescents va ser l'Organización de Juventudes Españolas, que organitzaven trobades i sortides al camp. Les jerarquies del règim visitaven aquests campaments on es formava la nova joventut, enquadrada en el Frente de Juventudes.

Fotografia contraportada: Grup de nois de l'Organización de Juventudes Española (OJE), un altre dels noms dels joves falangistes enquadrats, al Poble Espanyol, un dia del 1940. (Fotos: +Josep Maria Pérez Molinos)

Minyons Escoltes i Guies
de Catalunya

Fundació Josep Sans
Per l'escoltisme i el guiatge

Fotografia portada: Lluís Companys, president de la Generalitat de Catalunya, rep als Minyons de Muntanya - Boy Scouts de Catalunya qui li manifesten la seva adhesió a la causa republicana. El grup és presidit per Alexandre Piñol i el cap Josep Maria Batista i Roca al Palau de la Generalitat de Catalunya. 24 de gener de 1937. (Josep Maria Sagarra i Plana, ANC)

Amb la col.laboració de:

 Generalitat de Catalunya
Departament d'Interior,
Relacions Institucionals i Participació

memorial
democràtic